

VÝZNAM SOCIALIZÁCIE V PRAXI SOCIÁLNEJ PRÁCE

SIGNIFICANCE OF SOCIALIZING IN HANDS-ON APPROACH TO SOCIAL WORK

HERMÍNA MAREKOVÁ

ABSTRAKT

Všetko okolo nás sa mení, len to naše myslenie ostáva akoby nemenné alebo len veľmi pomaly sa meniace. Táto pochybná vernosť k tradíciám, k stereotypom, vedomky alebo nevedomky nás v každodennom živote riadi. Z vyššie uvedených faktov pritom vyplýva, že dynamické zmeny v spoločnosti, globalizácia Európy, sa dotýkajú nášho života a nie je možné si ich nevšímať. Zakotvené zákony, smernice, jasne ukazujú, že pri výchove, socializácii jedinca nie je možné tento fakt ignorovať. Výzvou doby je moderná spoločnosť, ktorá funguje na princípe presadzovania ľudských práv a sociálnej spravodlivosti, sociálna práca, ktorá je schopná rešpektovať etnické a kultúrne odlišnosti v spoločnosti. Len také hodnoty vieme vysielat', akým veríme a podľa akých hodnôt aj žijeme.

Kľúčové slová:

Globalizácia, sociálna práca, socializácia, hodnoty

ABSTRACT

Everything around us changes. However, our attitudes and opinions lag behind these changes. This dubious loyalty to traditions, to stereotypes, knowingly (or unknowingly) guides us in our daily lives. The above-mentioned facts show that dynamic changes in society, the globalization of Europe, affect our lives and cannot be ignored anymore. Laws and directives clearly show that this fact cannot be ignored even when raising children. The challenge of the time is a modern society itself that promotes human rights and social justice, social work that is able to respect ethnic and cultural differences in society. We are able to project only those values which we believe in and which values we live by.

Keywords:

Globalization, social work, socialization, values

ÚVOD

Naše hodnoty si ani neuvedomujeme, máme to akosi podvedome v sebe. Je ťažké žiť v dobe, kde staré hodnoty už neplatia a nové hodnoty buď nie sú, alebo nefungujú. Podľa niektorých už žijeme v postmodernej dobe, v dobe kde platí, „čokoľvek“. Na jednej strane je super, že si slobodne môžeme povedať svoj názor, šíriť slobodne informácie, ale spolu s pozitívnymi informáciami sa rovnako šíria aj negatívne myšlienky, idey. Ako písal Jung v roku 1961: K osobnosti nemôže vychovať nikdo, kto ji sám nemá. A nikoli dieťa, nýbrž dospelý môže dosiahnuť osobnosti ako zrelého plodu životného výkonu zaměřeného na tento cieľ. Neboť v dosahení osobnosti netkví nic menšího, než co možná nejlepší rozvinutí celku určitého jednotlivce. Ani nelze domyslet, jak nekonečné množství podmínek je k tomu zapotřebí splnit. K tomu je potřeba celého lidského života se všemi jeho biologickými, sociálními a duchovními aspekty. Osobnost je nejvyšší uskutečnění vrozené svéráznosti určité živé bytosti. Osobnost je činem největší životní odvahy, absolutního přitakání individuálně jsoucího a činem úspěšného přizpůsobení univerzálně danému, za co možná největší svobody vlastního rozhodnutí. Vychovat někoho k tomu mi nezdá nepatrnou věcí. (Jung, 1961).

Základom zmysľania ľudí vrátane pedagogického, akademického a sociálneho personálu sú normy, hodnoty a stereotypy platné v danej spoločnosti. Tieto schematické predstavy majú silný diskriminačný potenciál. Sociálny personál môže výchovou a poradenstvom ovplyvňovať životy jedincov a rodovo citlivým prístupom znižovať či rodovo necitlivým prístupom zvyšovať zakorenenosť rodových stereotypov v živote. Na Slovensku prežívajúce stereotypy a nepochopenie pojmov bránia tomu, aby nové princípy prenikli do každodennej praxe, takže ostali na periférii nášho myslenia. Všetko okolo nás sa mení, ale naše myslenie ostáva akoby nemenné („vernosc k tradíciám“) alebo len veľmi pomaly sa meniace. Táto pochybná vernosc k tradíciám (stereotypom) vedomky alebo nevedomky nás v každodennom živote riadi. Príčinou tohto stavu je často skutočnosť (aj napriek tomu, že o týchto veciach je teraz v „móde“ hovoriť), že ide o nepochopenie pojmov. Napriek dlhoročným snahám u nás táto problematika, práve pre prežívajúce stereotypy a nepochopenia pojmov, z času na čas podľa „potrieb“, vyvoláva rôzne emócie a namiesto toho, aby sa dostala do každodennej praxe, zostala na periférii nášho myslenia. Na jednej strane sú naše stereotypy, rozdielne vnímanie mužov a žien, naša výchova - socializácia a na strane druhej zmena makro-sociologických a kultúrno-sociologických paradigiem v spoločnosti, ktorá prebieha od 60-tych rokov. Pri tejto výmene paradigiem sa hodnotové rebríčky, tradičné systémy kontroly, stávajú pluralitnými. Do spoločenskej kontroly vniká neistota a nastáva masívny nárast trestnej činnosti. V záujme udržania vlastnej existencie, sa na realizáciu vlastných možností spo-

chybnila paradigma, ktorá sa zakladala na biologickej viazanosti medzi členmi skupiny. Jedinec je už schopný existencie aj úplne sám a nie je bezpodmienečne nutné, aby bol členom najmenej skupiny – rodiny.

Sociálne normy a hodnoty – zmeny hodnôt

Normy sú z pohľadu kultúry veľmi dôležité prvky pre fungovanie spoločnosti. Celá kultúra spoločnosti je komplexný celok, je to „súhrn duchovných a materiálnych hodnôt vytvorených alebo vytváraných ľudstvom v celej jeho histórii“. (Buchtelová a kol., 1997. s. 526). Do kultúry sa zahrňa poznanie, viera, umenie, morálne právo, obyčaje, zvyky a iné schopnosti získané človekom ako členom spoločnosti. Hodnoty, hodnotové orientácie, sú predstavy ľudí, čo sa v danej spoločnosti pokladá za dobré a žiaduce alebo naopak, nedobré a nežiaduce. Bez týchto sociálnych noriem (môžeme to chápať aj ako dohody) nie je v spoločnosti možná spolupráca. Normy určujú správanie človeka v určitej situácii. Osvojenie noriem sa deje počas výchovy, čo odborne sociológia nazýva socializáciou a podľa definície psychológie je to obdobie rozvoja osobnosti. Z pohľadu sociológie hodnoty a normy sú veľmi dôležitými prvkami kultúry, lebo k fungovaniu spoločnosti je treba, aby jej členovia dodržiavali určité predpisy a normy. Podľa Durkheima (1984) je norma elementárny prvok sociálnej existencie ľudstva. Na jednej strane sú normy spoločnosti a na strane druhej správanie a konanie člena skupiny, obce tak, aby jeho správanie podľa možnosti na 100 % korešpondovalo s platnými normami spoločnosti (Ondrejko, 1998). Nedorozdržiavaním noriem sa stane správanie členov spoločnosti nevypočítateľným. Tým sa znemožňuje aj spolupráca. Za porušenie normy vždy nasleduje sankcia.

Kultúrne hodnoty platné v našej spoločnosti nemusia byť platné v iných kultúrach. Pre neustálu interakciu so svojím sociálnym prostredím prechádzajú neustálymi zmenami. Do toho procesu citeľne zasahuje digitalizácia a pri tak obrovskom návale informácií je už nemožné objektívne posúdiť pravdivosť alebo nepravdivosť informácií. Každú chvíľu nás tie digitálne médiá bombardujú stovkami novými odkazmi. Je to veľmi znepokojujúci stav a už teraz neurológovia upozorňujú na možné neblahé následky.

„Naše ideály sa neustále menia“ písal Fritz Bohnsack v roku 1996, že v jeho krajine nastali veľké zmeny v uznávaní doteraz platných hodnôt. Podľa neho pár desaťročí dozadu boli v spoločnosti prijatými, uznávanými, platnými hodnotami, normami, vlastnosti ako pokora, disciplína, plnenie povinností, spoľahlivosť, otvorenosť, vernosť, presnosť, obetavosť pre dobro spoločnosti, skromnosť. Nemecká sociológia to nazýva hodnoty povinností a prijatia. Nové hodnoty sa nazývajú „hodnoty sebarealizácie“. Medzi také hodnoty patria neviazanosť, kreativita,

pôžitkárstvo, sebarealizácia, okamžité uspokojovanie svojich potrieb. „Nie každý to prijíma, ale väčšina spoločnosti podľa toho žije“ hovorí Bohnsack (1996). Vo všeobecnosti existujú aj určité hodnoty, normy, ktoré boli, sú a zrejme aj budú platné v každej spoločnosti a sú pomenované výrazom tabu. Vo väčšine kultúr je tabu: incest, týranie detí a pod.

Socializácia

Socializácia je celoživotný proces. Osvojenie noriem sa deje počas výchovy, čo sociológia odborne nazýva socializáciou, teda osvojenie si noriem spoločnosti (zospoločenšenie). Podľa definície psychológie je to obdobie rozvoja osobnosti. Dodržiavanie noriem sa deje často preto, že ľudia sa obávajú sankcií, ale môže to byť aj preto, že tieto normy sú totožné s ich hodnotovou orientáciou (internalizácia), preto ich aj bez akejkoľvek kontroly či sankcií dodržiavajú, alebo odsudzujú osobu, ktorá ich nedodržiava (Mareková, 2013). Celý tento socializačný proces prechádza najväčšou zmenou, hlavne nástupom digitálnych technológií.

Etnocentrizmus a partnerstvo v kontexte sociálnej práce

„Už v roku 1995 Musil reflektuje tento problém v dichotómii etnocentrizmus verzus partnerství. Etnocentrizmus v jeho chápaní je tendencia stavu sociálnych pracovníkov pristupovať ku klientom z pozície hodnotových orientácií a noriem. Kladie si otázku: „zda je vôbec možné vykonávať nápomocné profese a neuplatňovať pritom nereflektovaně hodnotící kritéria, specifika pro kulturu vlastní vrstvy nebo skupiny. Opakem etnocentrismu je partnerství, jež v rámci této dichotomie znamená snahu podporovat „klienta“, aniž jsou kladeny normativní a hodnotové podmínky této spolupráce“ (Musil, 1995, In: Matoušek, 2001. str. 191).

Sociálna práca musí neustále pružne reagovať na zmeny v spoločnosti, ponúkať pomoc ale aj preventívne opatrenia. Problémom môže byť neschopnosť stotožniť sa s meniacimi sa hodnotami a upustiť od tradícií a „normality“, a vykonávať svoju profesiu na základe princípov ľudských práv a sociálnej spravodlivosti.

ZÁVER

Socializácia je celoživotný proces a osvojenie si noriem sa deje počas výchovy. Tieto normy doteraz ak boli totožné s hodnotovou orientáciou osôb, tak ich dodržiavanie nebol problém aj bez akejkoľvek kontroly. Používanie digitálnych techník do toho citeľne zasahuje.

Súčasná turbulencia, ale tento proces môže úplne zmeniť a nastoliť úplne nové požiadavky čo sa už prejavuje aj pri voľbe profesie a iné. Podľa niektorých informácií rapídne klesá záujem o štúdium profesii ako pedagóg, sociálny pracovník etc.

Sociálny pracovník by mal byť pripravený pracovať a podporovať spoločnosť, budúcnosť, slobodu, starať sa o ľudí a ich skutočných problémov, podporovať samostatné konanie, a zasadzovať sa za tých, ktorí ešte nedokážu -deti- alebo už nedokážu chorí – starší ľudia.

Kontakt

Doc. PhDr. Hermína Mareková, PhD.

Fakulta sociálnych štúdií VŠD

hermina.marekova@gmail.com

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

BOHNSACK, F., LEBER, S. 1996. *Sozial-Erziehung im Sozial-Verfall*. Verlag: Beltz. 384 s. ISBN-10 - 3407341016. ISBN-13 - 978-3407341013.

BUCHTELOVÁ, R. a kol. 2008. *Slovník cudzích slov*. 3. vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o. 2008. 1054 s. ISBN 978-80-10-01425-5.

DURKHEIM, E. 1984, *Erziehung, Moral und Gessellschaft*. Frankfurt a M. Suhrkamp. 1984

JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. Praha. Academia. 1995. 277 s. ISBN 80-200-0543-9.

MAREKOVÁ, H. 2013. *Glosár pojmov rodovej rovnosti, rovnosti príležitostí a rodovo citlivej sociálnej práce pre sociálnych pracovníkov. Glossary of Gender Equality, Equa Opportunities and Gender-Sensitive Social Work for Social Workers*. Vydavateľstvo OLIVA, Trnava. ISBN 978-80-89332-16-8.

MUSIL, Libor. 1995 *Autoreferát*. In: Matoušek, Oldřich. *Základy sociálnej práce*. Praha: Vydavateľstvo Portál. 2001. str. 191. ISBN 80-7178-473-7.

ONDREJKOVIČ, P. *Úvod do sociológie výchovy*. 2007. Bratislava. Veda. ISBN 80-224-057-5